

СТАНОВИЩЕ

**от Силвия Димитрова Костова, доцент в Стопанска академия „Д. А. Ценов“ – Свищов,
доктор по икономика**

на дисертационен труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“
в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки
професионално направление 3.8. Икономика

Автор: Георги Николаев Стоянов

Тема: „Ефект от прилагането на МСФО 17 „Застрахователни договори“ върху финансовите отчети на застрахователните предприятия - научни и приложни аспекти“

1. Общо описание на представените материали

Със Заповед № 298/15.07.2026 г. на Ректора на Университета по застраховане и финанси чл.-кор. проф. д.ю.н. Борис Велчев съм определена за член на научното жури за осигуряване на процедурата по защита на дисертационния труд на Георги Николаев Стоянов за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в област на висше образование 3. Социални, стопански и правни науки, професионално направление 3.8. Икономика, докторска програма „Счетоводство, контрол и анализ“. Защитата е насрочена за 14.10.2026 г. от 11:00 часа в хибридна форма. Докторантът е към катедра „Счетоводство и одит“, с научен ръководител проф. д-р Емилия Миланова.

От административните документи се установява, че Георги Николаев Стоянов е зачислен като докторант в самостоятелна форма на обучение със Заповед № 276/07.08.2025 г., а със Заповед № 294/15.07.2026 г. е отчислен от докторантурата с право на защита на дисертационен труд в УЗФ. И в двете заповеди са посочени същата докторска програма, обучаващо звено, научен ръководител и тема на дисертационния труд.

Предоставеният за изготвяне на становището комплект включва: дисертационен труд; автореферат; доклад за сходство; декларация за оригиналност и достоверност; списък на публикациите по темата на дисертацията; резюмета на публикациите на български и английски език; копия на шестте публикации, посочени като свързани с дисертационния труд; списък на други публикации; справка за известни цитирания; биографична справка; както и заповедите за зачисляване, отчисляване с право на защита и определяне на научното жури. Представените материали позволяват да се проследят съдържанието на изследването, научната продукция на кандидата и основните административни основания за провеждане на процедурата.

По темата на дисертационния труд кандидатът е представил общо шест публикации - пет самостоятелни и една в съавторство. Отделно са посочени три други публикации извън основния списък по темата. Не са заявени монографии, патенти или други обекти на интелектуална собственост във връзка с настоящата процедура.

От представения доклад за сходство е видно, че най-дългите идентифицирани съпадения са посочени по-ранни собствени публикации на Георги Стоянов по проблематиката на МСФО 17, включени и в списъка на публикациите по дисертационния труд. Към комплекта е приложена и подписана декларация за оригиналност и достоверност. Не е установено нарушаване на академичната етика и докторантът коректно е използвал литературните източници.

2. Кратки биографични данни за кандидата

Георги Николаев Стоянов е завършил бакалавърска степен по специалност „Счетоводство“ в Университета за национално и световно стопанство през 2015 г., а през 2016 г. придобива магистърска степен по същата специалност. През декември 2021 г. се дипломира като дипломиран експерт-счетоводител към Института на дипломираните експерт-счетоводители в България и придобива статут на регистриран одитор.

Професионалната му кариера е свързана с „Грант Торнтон“ ООД, където работи от 2014 г. и преминава през последователни нива на одиторската професия - от одит асистент и асистент мениджър до одит мениджър и старши одит мениджър. От януари 2022 г., в качеството си на регистриран одитор и старши одит мениджър, ръководи ангажименти по независим финансов одит, управлява одиторски екипи и участва в контрола върху качеството на ангажиментите.

В областта на финансовото отчитане кандидатът е ръководил Комитета по МСФО в „Грант Торнтон“ ООД през периода 2018-2024 г., а от октомври 2024 г. е ръководител на разширения Комитет по МСФО и устойчивост. Посочената дейност включва консултиране по прилагането на МСФО, НСС и стандартите за отчитане на устойчивостта, разработване на примерни финансови отчети, методологически насоки и обучителни материали. Академичният му опит включва работа като хоноруван преподавател в УНСС по дисциплините „Глобализация и стандартизация в счетоводството“ и „Спецкурс по МСФО“ през 2021-2024 г., както и лекторска дейност към ИДЕС.

Професионалната специализация на докторанта в областта на финансовото отчитане, МСФО и одита е пряко свързана с предмета на дисертационното изследване. Съчетаването на продължителен практически опит с преподавателска и публикационна дейност създава подходяща професионална основа за разработване на изследваната проблематика.

3. Характеристика и оценка на дисертационния труд

Дисертационният труд е посветен на актуален и практически значим проблем - ефектите от първоначалното прилагане на МСФО 17 върху финансовото отчитане на застрахователните предприятия. Актуалността е аргументирана с фундаменталната промяна в признаването, оценяването, представянето и оповестяването на застрахователните договори след замяната на МСФО 4, както и с отражението на новата рамка върху информационните системи, вътрешните процеси, аналитичните показатели и комуникацията със заинтересовани те страни.

Обект на изследването са финансовите отчети на застрахователните предприятия, а предмет - влиянието на МСФО 17 върху счетоводното отчитане и представянето на информацията в тях. Целта е да се изследва ефектът от прилагането на Стандарта и да се формулират препоръки за адаптиране на анализа на финансовите отчети към новите изисквания. Формулирани са шест задачи, обхващащи теоретичния анализ на МСФО 17, сравнението с МСФО 4, изследването на промените в елементите на финансовите отчети и ключовите показатели, оценката на организационните и технологичните предизвикателства, разработването на модел за оценка на ефекта и извеждането на препоръки. Основната теза е, че МСФО 17 подобрява прозрачността и сравнимостта на отчетната информация, но едновременно с това

поражда значими счетоводни, аналитични, организационни и технологични предизвикателства.

Разработката е структурирана в увод, три глави, заключение, списък на използваната литература, списък на графиките, таблиците и фигурите и три приложения. В автореферата е посочено, че основният текст обхваща 200 страници, включва 9 графики, 47 таблици и 4 фигури, а използваната литература съдържа 148 източника - 21 на български и 127 на английски език. Приложенията съдържат въпросника за анкетното проучване, списък на анализирани български застрахователни компании и таблици с финансови данни.

Първата глава изгражда теоретичната и историческата основа на изследването. Проследяването на развитието на застрахователното счетоводство е свързано с анализ на причините за преминаването от МСФО 4 към МСФО 17, след което са систематизирани общият модел на оценяване, подходът на разпределение на премиите и подходът на променливата такса. Разгледани са специфичните компоненти на оценяването, включително паричните потоци за изпълнение, корекцията за риск, маржът на договорената услуга, дисконтирането и нивото на агрегиране. Аналитичната стойност на главата се изразява не в самото възпроизвеждане на нормативните изисквания, а в систематизирането на тяхната счетоводна логика и в очертаването на последиците за финансовото представяне и съпоставимостта.

Втората глава развива анализа от нормативно-концептуалното към финансово-аналитичното равнище. Изследвани са ефектите върху ключови финансови показатели, представянето и оповестяването, комуникацията с инвеститорите, трудностите при внедряването и ранният европейски и международен опит. Положително оценявам стремежа да се свържат счетоводните промени с практическото им отражение върху рентабилността, структурата на отчетите, вътрешните процеси и регулаторното наблюдение. Отделеното внимание на връзките и различията между МСФО 17 и рамката „Платежоспособност II“ разширява анализа извън чисто техническото счетоводно измерение и създава логичен преход към емпиричната част.

Третата глава обхваща емпиричната част на дисертацията, в която се съчетават два подхода: количествен анализ на финансови отчети и анкетно проучване сред специалисти, участвали в прилагането на МСФО 17. Количествената част обхваща 12-те най-големи дружества с лиценз за общо застраховане в България, които според представените данни формират 94,1% от brutните записани премии в този сегмент към 31.12.2023 г. Анализът използва данни от годишни финансови отчети и отчети за платежоспособност и финансово състояние, обработени чрез JASP и MS Excel, и включва сравнителни оценки на преизчислението, показатели за рентабилност, активи и пасиви, собствен капитал, застрахователни задължения, волатилност и оповестявания.

В количествения анализ са приложени дескриптивни статистически мерки - средна стойност, медиана, обхват, дисперсия и стандартно отклонение, както и интерквартилен обхват за идентифициране на екстремни наблюдения. Резултатите показват значителна хетерогенност на въздействието между отделните дружества, което е съществен извод именно защото поставя под въпрос възможността за еднозначно обобщаване на ефекта от първата година на прилагане. Дисертацията не свежда въздействието на МСФО 17 до един общ знак или размер, а разглежда различията в бизнес моделите, портфейлите, използваните подходи и специфичните характеристики на дружествата.

Анкетното проучване е проведено през юни-юли 2025 г. сред 67 респонденти и е организирано около пет работни хипотези, свързани с организационната подготовка, прозрач-

ността и съпоставимостта, различията според типа организация и модела на оценяване, оперативните и технологичните предизвикателства и влиянието на професионалната роля. Извадката е целенасочена и неслучайна, което авторът изрично посочва. Най-голям дял имат специалистите по счетоводство и финансова отчетност - 47%, следвани от външните одитори - 21%, като са включени също актюери, специалисти по управление на риска, ИТ специалисти, финансови директори, консултанти и други ръководни позиции. Това осигурява съществено практическо покритие, макар и без претенция за статистическа представителност.

Сред резултатите от анкетата се открояват продължителният период на внедряване, широкото използване на външни консултанти, съществените затруднения с наличността и детайлността на данните и интеграцията на системите, необходимостта от значителни корекции във вътрешните процеси на финансово отчитане и преобладаващото възприемане, че новият стандарт подобрява представянето и съпоставимостта, но увеличава сложността и волатилността. В заключителната част на главата тези наблюдения са трансформирани в препоръки за инвестиции в инфраструктура за данни и интегрирани ИТ системи, целенасочено обучение, междудисциплинарно сътрудничество и по-ясна външна комуникация.

Достоверността на емпиричната база е подкрепена от съчетаването на публично отчетни финансови данни с експертни оценки и от изричното представяне на изследователските ограничения. Авторът ограничава количествения анализ до общото застраховане, националния пазар и първата година на задължително прилагане на МСФО 17, изключва ефектите от МСФО 9 и признава, че анкетната извадка не е статистически представителна. Тези ограничения не обезсилват резултатите, но са важни при определяне на обхвата, в който могат да се правят обобщения. Положително оценявам факта, че в заключението е подчертано и възможното напрежение между целта за съпоставимост и свободата на професионална преценка при дисконтови ставки, корекция за риск и други параметри на МСФО 17.

В цялост дисертационният труд е логически структуриран, тематично последователен и съчетава теоретичен, нормативен и емпиричен анализ. Научно-практическа стойност на изследването е връзката между счетоводната концепция на МСФО 17 и реалните затруднения и ефекти от първоначалното му приложение в българската застрахователна практика.

4. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

В авторската справка приносите са разделени на научно-теоретични и научно-приложни. След преглед на дисертационния труд приемам основната им насоченост, но считам, че тяхната същност следва да се оценява преди всичко като систематизираща, аналитична и емпирично-приложна, а не като формулиране на нова счетоводна теория. С тази прецизирова откроявам следните по-съществени резултати:

1. Систематизиране и концептуално свързване на еволюцията на застрахователното счетоводство с новата отчетна рамка по МСФО 17. В труда са обединени историческият контекст, причините за замяната на МСФО 4 и логиката на моделите GMM, PAA и VFA, като са анализирани ролята на маржа на договорената услуга, корекцията за риск, паричните потоци за изпълнение, дисконтовите ставки и нивото на агрегиране.

2. Изграждане на аналитична връзка между новите счетоводни изисквания и финансовото представяне на застрахователите. Изследването свързва промените в признаването и оценяването с рентабилността, капитала, структурата на финансовите отчети, оповестяванията, комуникацията с инвеститори и взаимодействието с рамката „Платежоспособност

II“. По този начин техническите изисквания се поставят в по-широк управленски и информационен контекст.

3. Емпирична оценка на първоначалното приложение на МСФО 17 върху значима част от българския общозастрахователен пазар. Анализът на 12 дружества, покриващи 94,1% от брутните записани премии в общото застраховане, показва разнородност на ефектите върху печалбата, възвръщаемостта, активите, пасивите, собствения капитал и оповестяванията. Прилагането на мерки за вариабилност и за идентифициране на екстремни наблюдения дава допълнителна аналитична стойност на резултатите.

4. Систематизиране на експертните оценки за организационните, технологичните и отчетните ефекти от внедряването. Анкетното проучване сред 67 специалисти позволява да бъдат съпоставени гледните точки на счетоводители, одитори, актюери, специалисти по риск, ИТ и управление и да се изведат устойчиви практически проблеми - данни, интеграция на системи, ресурсна осигуреност, срокове за приключване, сложност и комуникация.

5. Формулиране на практически насоки за адаптиране на отчетните и управленските процеси. Препоръките за стабилна инфраструктура за данни, интегрирани информационни системи, междудисциплинарни екипи, целенасочено обучение и ясна комуникация със заинтересованите страни са пряко обвързани с установените емпирични затруднения и поради това имат конкретна практическа насоченост.

Значимостта на резултатите за практиката се състои в предоставянето на структурирана картина на ефектите и рисковите области при първоначалното приложение на МСФО 17 в България. Те могат да бъдат полезни за застрахователни дружества, одитори, консултанти и регулаторни органи при анализ на финансовите отчети и при планиране на последващи подобрения в процесите. В представения комплект не е приложено отделно доказателство за внедряване на конкретна авторска методика или препоръка в определено предприятие, поради което оценявам практическата значимост като ясно обоснована приложимост, а не като документално удостоверено внедряване.

Перспективите за развитие са добре очертани и произтичат непосредствено от ограниченията на изследването: удължаване на времевия хоризонт след натрупване на няколко години отчетни данни; включване на животозастрахователни предприятия; по-задълбочено изследване на взаимодействието с МСФО 9; разширяване на сравнението към други юрисдикции; както и използване на статистически тестове, позволяващи по-строга оценка на наблюдаваните зависимости.

5. Преценка на публикациите по дисертационния труд

Представеният списък по темата на дисертационния труд съдържа шест публикации за периода 2017-2025 г. Пет са самостоятелни, а една е в съавторство с проф. д-р Емилия Миланова. Представени са и пълнотекстови копия на шестте публикации, което позволява да се провери тематичната им връзка с дисертационното изследване.

- **Четири самостоятелни статии в Списание ИДЕС:** „Новият стандарт в застраховането“ (2017), „Влиянието на МСФО 17 „Застрахователни договори“ върху финансовата отчетност на застрахователите“ (2021), „Корекция за риска в съответствие с МСФО 17 Застрахователни договори“ (2022) и „Марж на договорената услуга в съответствие с МСФО 17 Застрахователни договори“ (2022).

- **Една самостоятелна публикация в „Данъци Тита“:** „Примерни модели на счетоводно отчитане на застрахователните договори в съответствие с МСФО 17“ (2023).

• **Една съавторска студия в Годишника на УЗФ:** Е. Миланова и Г. Стоянов, „Счетоводни аспекти, свързани с изпиране на пари в застрахователния сектор“ (2025).

Петте самостоятелни публикации са пряко насочени към МСФО 17 и последователно покриват общата рамка на стандарта, въздействието върху финансовата отчетност, корекцията за риск, маржа на договорената услуга и примерни модели на счетоводно отчитане. Съавторската студия е свързана с отчетността и контролната среда в застрахователния сектор, но тематичната ѝ връзка с непосредствения предмет на дисертацията е по-широка. Това разграничение не поставя под съмнение включването ѝ в научната продукция на кандидата, а уточнява степента на пряка тематична съотносимост.

В приложената справка за минималните национални изисквания петте самостоятелни публикации са отнесени към показател 7 на група Г, а съавторската студия - към показател 9. Не са представени данни, които да обосновават класификация по импакт-фактор, поради което не правя такава квалификация. Публикациите са на български език. Отделният списък на други публикации съдържа още три труда по МСФО 19, МСФО 18 и счетоводните аспекти на военния конфликт между Украйна и Русия; те показват по-широка публикационна активност, но не ги включвам при оценката на публикациите по настоящата дисертация.

Справката за цитирания посочва две известни цитирания, пряко свързани с тематиката на МСФО 17. Посочени са и цитирания на друга съавторска публикация на кандидата по МСФО 15, които не са пряко свързани с настоящата дисертационна тема.

Общата ми оценка е, че публикационната активност по темата е достатъчно продължителна във времето и последователно предхожда и съпътства дисертационното изследване. Публикациите отразяват съществени части от разработката и показват устойчив професионален и научен интерес към проблематиката на застрахователното финансово отчитане.

6. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания

Съгласно приложената в автореферата справка за изпълнение на минималните национални изисквания за придобиване на образователната и научна степен „доктор“ в професионално направление 3.8. Икономика, кандидатът отчита общо 107,5 точки. Те са формирани от 50 точки по група А за дисертационния труд и 57,5 точки по група Г - пет самостоятелни публикации по 10 точки и една съавторска студия, отчетена със 7,5 точки.

Представените списъци и пълнотекстови копия на публикациите съответстват на научната продукция, включена в точковата справка. В рамките на предоставените материали не установявам двойно отчитане на една и съща публикация в групата на трудовете по дисертационната тема. Поради това приемам представената справка като основание да се заключи, че кандидатът изпълнява заявените минимални национални изисквания за настоящата процедура.

7. Автореферат

Авторефератът е с обем 43 страници и възпроизвежда логиката на дисертационния труд чрез обща характеристика на изследването, актуалност, обект, предмет, теза, цел и задачи, ограничения и методология; структура и съдържание; синтезирано изложение на трите глави и заключението; справка за основните приноси; списък на публикациите и справка за минималните национални изисквания. Той представя основните резултати от теоретичната и

емпиричната част и позволява на читателя да проследи връзката между изследователската теза, използваната методика, установените ефекти и формулираните препоръки.

По съдържание авторефератът отразява в достатъчна степен основните резултати на дисертацията. Обобщенията на емпиричните констатации и приносите са съгласувани с изложеното в основния труд. Налице са отделни технически несъответствия в оформлението и представянето на обема, които посочвам по-долу, но те не променят общата ми положителна оценка за информативността и представителността на автореферата.

8. Критични забележки, препоръки и въпроси към докторанта

Критичните бележки имат предимно оргнизационно-методологичен характер и са насочени към по-прецизно представяне на вече проведеното изследване и към неговото бъдещо развитие:

1. В увода като отделна задача е посочено разработването на модел за оценка на ефекта на МСФО 17 върху конкретни елементи на финансовите отчети. В емпиричната глава е представена система от сравнителни показатели, статистически мерки и аналитични процедури, но не е обособен самостоятелен формализиран модел с ясно дефинирани входни данни, последователност на изчисленията, критерии за интерпретация и граници на приложимост. В тази връзка е необходимо по-ясна обосновка на „модела за оценка на ефекта“.

2. В методологичната част са посочени анализ на времеви редове и регресионен анализ, докато в представеното емпирично изложение доминират сравнителен анализ, дескриптивна статистика, интерквартилен обхват и таблични съпоставки между отговори. При бъдещите изследвания е препоръчително или да се приложат и отчетат заявените модели с необходимите статистически показатели, като методологичният списък да бъде прецизиран така, че да отразява по-точно използваните процедури.

3. Анкетната извадка е целенасочена и неслучайна, а част от проверката на хипотезите се основава на кръстосани разпределения и наблюдавани зависимости. Поради това формулировки като „пряка причинно-следствена връзка“ и „категорично доказва“ следва да се използват предпазливо, освен ако не са подкрепени с подходяща статистическа процедура за тестване. В този дизайн по-коректно е да се говори за наблюдавана зависимост, асоциация или подкрепа на хипотезата.

4. Авторът сам посочва, че изследването обхваща първата година на задължително прилагане, че не включва ефектите на МСФО 9 и че резултатите се влияят от различия в бизнес модели, портфейли и пазарна среда. Следователно при интерпретация на промените в печалбата, ROE, ROA и капиталовите показатели е необходимо да се поддържа ясно разграничение между счетоводен ефект от прехода и промени, породени от стопански, пазарни или управленски фактори.

Посочените бележки не засягат основната научна стойност на разработката, но са важни за методологичната прецизност и за начина, по който се формулират и защитават емпиричните изводи.

Към публичната защита бих поставила на докторанта следните въпроси:

1. Кои конкретни елементи от емпиричната методика следва да се разглеждат като заявления в увода „модел за оценка на ефекта“ и как този модел би се приложил към друго застрахователно предприятие извън анализираната извадка?

2. Какви допълнителни данни и статистически процедури биха позволили в следващ етап да се отдели по-надеждно чистият счетоводен ефект от МСФО 17 от влиянието на пазарни, макроикономически и специфични за отделното дружество фактори?

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд на Георги Николаев Стоянов съдържа научни и научно-приложни резултати с ясно изразен аналитичен и емпиричен принос към изследването на финансовото отчитане на застрахователните предприятия при прилагането на МСФО 17. Разработката съчетава теоретично систематизиране на новата счетоводна рамка с количествен анализ на значима част от българския общозастрахователен пазар и с експертно проучване сред специалисти, пряко ангажирани с процеса на внедряване. Формулираните препоръки са логически свързани с установените проблеми и имат практическа приложимост.

Представените материали показват, че кандидатът притежава задълбочени теоретични знания и професионални компетентности в професионално направление 3.8. Икономика и демонстрира умения за самостоятелно формулиране, организиране и провеждане на научно изследване. Съгласно приложената справка са изпълнени минималните национални изисквания, а публикациите по темата отразяват основни аспекти на дисертационната проблематика.

Въз основа на цялостната оценка на дисертационния труд, автореферата, научните публикации и останалите представени материали давам положителна оценка на проведеното изследване и предлагам на почитаемото научно жури да присъди на Георги Николаев Стоянов образователната и научна степен „доктор“ по докторска програма „Счетоводство, контрол и анализ“, професионално направление 3.8. Икономика.

08.09.2026 г.

Рецензент:
(доц. д-р *Силвия Костова*)